

Marzena Czarnecka*

Automatyczne przedłużanie umów z konsumentami na rynku energii elektrycznej

Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Rodzaje umów o dostarczanie energii elektrycznej zawieranych z konsumentami
- III. Automatyczne przedłużanie umów zawieranych z konsumentami na rynku energii elektrycznej
- IV. Podsumowanie

Streszczenie

W artykule omówiono nową regulację dotyczącą praw konsumenta z perspektywy przedsiębiorców energetycznych, zajmujących się sprzedażą energii elektrycznej. Zanalizowano relację ustawy – Prawo energetyczne i ustawy o prawach konsumenta w aspekcie ustalania ceny za energię elektryczną w przypadku zawierania umów na czas określony. Przedstawiono możliwości automatycznego przedłużania umów zawartych z konsumentem na rynku energii elektrycznej.

Słowa kluczowe: konsument; ustawa o prawach konsumenta; ochrona konsumentów; prawo energetyczne; rynek energetyczny.

I. Wprowadzenie

Energia elektryczna stała się we współczesnej gospodarce podstawowym czynnikiem gwarantującym rozwój społeczno-gospodarczy każdego kraju oraz poprawę jakości życia społeczeństwa. Dla każdego konsumenta jest niezbędnym elementem życia. W gospodarce wolnorynkowej konsument jest niezależnym podmiotem na rynku energii elektrycznej. Jednakże jego wiedza o tym rynku, zachodzących na nim obecnie bardzo dynamicznie procesach oraz pojawiających się nowych zjawiskach są dalece niewystarczające. Konsument na rynku energii elektrycznej znajduje się w sytuacji dla siebie przymusowej, często niejednoznacznej i nie mają odpowiedniej wiedzy zarówno ekonomicznej, jak i prawniczej. Z uwagi na fakt, że rynek energii elektrycznej w obecnym kształcie jest dla polskich konsumentów zupełnie nowy, nie posiadają oni również odpowiedniego doświadczenia. Stąd też są często nieprzygotowani do roli konsumentów, mających pełną swobodę wyboru na tym rynku¹. Wydaje się, że te właśnie czynniki spowodowały, iż ustawa o prawach konsumenta² reguluje zawieranie umów w zakresie sprzedaży i dystrybucji

* Radca prawny, adiunkt w Katedrze Prawa Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach; e-mail: marzena.czarnecka@ue.katowice.pl.

¹ Szerzej: S. Smyczek, *Edukacja rynkowa konsumentów na rynku energii elektrycznej*, [w:] M.Czarnecka (red.), *Konsument na rynku energii elektrycznej*, C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 1–21.

² Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz. U. z 2014 r., poz. 827) (dalej: ustawa o prawach konsumenta).

energii elektrycznej. Wobec tego koniecznym jest ustalenie czy możliwe jest zawieranie umów z konsumentami na rynku energii elektrycznej za pomocą automatycznego przedłużania umów, czy też umowy te w przypadku ich zawierania na czas określony powinny ulegać rozwiązaniu, a „świadomy” konsument powinien liczyć się z możliwością jej rozwiązania, a tym samym, czy można przedkładać interes konsumenta ponad zasadę dążenia do zachowania równości stron.

W pierwszej kolejności należałoby zdefiniować pojęcie „konsument” w aspekcie ustawy – Prawo energetyczne (dalej; PE). W ustawie tej używane jest pojęcie „odbiorca”. Zgodnie z art. 3 pkt 13 PE³, odbiorcą jest „każdy, kto otrzymuje lub pobiera paliwa lub energię na podstawie umowy”. Na mocy nowelizacji ustawy z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne wprowadzono definicję „odbiorcy paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym”⁴. Jest to odbiorca końcowy dokonujący zakupu energii elektrycznej wyłącznie w celu jej zużycia w gospodarstwie domowym. Odbiorca końcowy to odbiorca dokonujący zakupu energii na własny użytek, z wyłączeniem energii zakupionej w celu jej zużycia na potrzeby wytwarzania, przesyłania lub dystrybucji⁵. Ustawodawca na potrzeby ustawy – Prawo energetyczne nie posługuje się sensu stricto pojęciem „konsument”. Pojęcie to zostało uregulowane przepisami kodeksu cywilnego (dalej: k.c.)⁶. Zgodnie z art. 22¹ k.c., za konsumenta uważa się:

- 1) wyłącznie osobę fizyczną,
- 2) dokonującą czynności prawnej,
- 3) niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową⁷.

Konfrontując znaczenia i zakresy pojęć „odbiorca pobierający energię w gospodarstwie domowym” i „konsument”, dochodzimy zatem do wniosku, że w obecnym stanie prawnym są to pojęcia ze sobą tożsame.

II. Rodzaje umów o dostarczanie energii elektrycznej zawieranych z konsumentami

Dostarczanie energii może odbywać się na podstawie umowy nazywanej zgodnie z art. 5 ust. 3 PE umową kompleksową (umowa kompleksowa właściwa)⁸, zawierającej postanowienia umowy sprzedaży i umowy o świadczenie usług dystrybucji energii. Norma art. 5 ust. 3 PE nie stanowi, kto jest stroną umowy kompleksowej. Nie ulega wątpliwości, iż z jednej strony będzie występował odbiorca energii, z drugiej zaś – przedsiębiorstwo energetyczne⁹. Dokonując jedynie wykładni językowej przepisu, do rozwiązania pozostaje kwestia czy stroną umowy kompleksowej będzie przedsiębiorstwo obrotu, czy dystrybucji¹⁰. W zakresie energii elektrycznej należy

³ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2013 r., poz. 984 z późn. zm.) (dalej: PE).

⁴ Szerzej: A. Powałowski, D. Skutecka, *Miejsce odbiorcy na rynku energii wobec zachodzących na nim procesów z uwzględnieniem zmian w tzw. trójpakcie energetycznym*, [w:] A. Walaszek-Pyziół (red.), *Regulacja, innowacja w sektorze energetycznym*, C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 389–391; M. Pawełczyk, *Przedsiębiorstwo energetyczne a konsument w sektorze energetycznym- propozycja nowego modelu ustrojowego ochrony zbiorowych interesów konsumentów w sektorze energetycznym*, [w:] *Regulacja, innowacja...*, s. 391–407.

⁵ Szerzej na temat sytuacji konsumentów na rynku energii elektrycznej: M. Czarnecka (red.), *Konsument na rynku...*

⁶ S. Koroluk, *Zmiana definicja konsumenta w Kodeksie Cywilnym – propozycja interpretacji*, „Monitor Prawniczy” 2003, nr 10; F. Grzegorzczak, *Prawo konsumenckie w Unii Europejskiej*, LexisNexis, Warszawa 2009, s. 17–71.

⁷ Szerzej: M. Czarnecka, *Umowa kompleksowa, usługa kompleksowa a nielegalny pobór energii elektrycznej*, [w:] G. Matusik, M. Śladkowski (red.), *Problemy prawne związane z nielegalnym poborem energii* C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 182.

⁸ Szerzej: J. Pokrzywniak, *Uwagi o pojęciu umowy kompleksowej w rozumieniu art. 5 Prawa energetycznego*, PUG 2006, nr 3, s. 19 i n.; A. Walaszek-Pyziół [w:] W. J. Katner (red.), *System Prawa Prywatnego. Umowy nienazwane*, t. 9, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 449–451.

⁹ Autorka posługuje się ustawowym pojęciem „przedsiębiorstwo energetyczne”, wskazując równocześnie, iż ustawodawca powinien posługiwać się pojęciem „przedsiębiorca energetyczny”. Stroną umowy jest bowiem podmiot prawa (przedsiębiorca), a nie zespół składników.

¹⁰ Szerzej: M. Czarnecka, T. Oglódek, *Prawo energetyczne. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 81 i n.

sięgnąć do definicji zawartej w art. 3 pkt 29 PE, a także do art. 5a ust. 1 PE. Jest to przedsiębiorstwo obrotu. Dodatkowo pogląd ten potwierdza treść art. 9d ust. 1a PE, z którego wynika zakaz wykonywania przez operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych działalności gospodarczej, związanej z wytwarzaniem energii elektrycznej lub obrotem. Analiza tych norm i praktyka gospodarcza wskazuje, iż umowy kompleksowe zawiera przedsiębiorstwo obrotu, czyli sprzedawca bądź przedsiębiorca energetyczny wyłączony z obowiązku *unboundlingu* i prowadzący działalność obrotową¹¹.

Warto zaznaczyć, iż pojęcie umowy kompleksowej nie jest znane prawu cywilnemu. W literaturze występuje pojęcie związku umów lub kompleksu umów. Związek umów to odrębne stosunki obligacyjne, wewnątrznie spójne, służące realizacji określonego interesu. Na gruncie ustawy – Prawo energetyczne związek umowy dystrybucyjnej i umowy sprzedaży jest oczywisty. Umowa dystrybucyjna służy do dostarczenia paliwa gazowego lub energii do odbiorcy. Umowa kompleksowa, o której mowa w art. 5 ust. 3 PE, zawiera postanowienia umowy sprzedaży energii i umowy o świadczenie usług dystrybucji energii. Zawarcie umowy kompleksowej, o której mowa w art. 5 ust. 3 PE, nie powoduje powstania trójstronnego stosunku prawnego. Stosunek obligacyjny nawiązywany jest jedynie pomiędzy sprzedawcą a odbiorcą. Sprzedawca, zawierając umowę kompleksową, zobowiązuje się wobec odbiorcy do sprzedaży energii i jednocześnie do zapewnienia świadczenia usługi dystrybucji tych paliw lub energii do miejsca ich odbioru z sieci dystrybucyjnej¹². Sprzedawca staje się zatem dłużnikiem odbiorcy, odpowiadając przed nim także za działania i zaniechania przedsiębiorstwa faktycznie transportującego energię. Zdaniem autorki należy podzielić prezentowany w piśmiennictwie pogląd, zgodnie z którym umowa kompleksowa, o której mowa w art. 5 ust. 3 PE, to w zasadzie umowa sprzedaży energii, w której określono, że miejscem wydania rzeczy jest miejsce odbioru energii przez odbiorcę z sieci¹³. Artykuł 5 ust. 4 PE reguluje umowę kompleksową, w której sprzedawca zawiera umowę dystrybucji w imieniu i na rzecz odbiorcy końcowego z przedsiębiorstwem energetycznym zajmującym się przesyłaniem lub dystrybucją (umowa niewłaściwa). Wydaje się, iż w tej konstrukcji odbiorca zawiera umowę najpierw z przedsiębiorstwem obrotu. Umowa ta powinna zawierać upoważnienie dla przedsiębiorstwa obrotu do zawarcia w imieniu i na rzecz odbiorcy umowy dystrybucyjnej. Z uwagi na to, iż przedsiębiorstwo obrotu nie odpowiada za działania i zaniechania przedsiębiorstwa dystrybucji, umowa sprzedaży powinna być zawarta pod warunkiem zawieszającym¹⁴.

Ponadto zgodnie z art. 5 ust. 2 pkt 1 PE dostarczanie energii elektrycznej może się odbywać na podstawie odrębnie zawartych umów sprzedaży i dystrybucji. Dotyczy to sytuacji, gdy konsument skorzystał z prawa wyboru sprzedawcy i nie skorzystał z uprawnienia do zawarcia umowy kompleksowej, mimo że obecnie możliwe jest zawieranie umów kompleksowych ze sprzedawcami działającymi poza terenem lokalnego dystrybutora¹⁵.

¹¹ J. Pokrzywniak, *Uwagi o pojęciu umowy...*, s. 19 i n.

¹² M. Gutowski, K. Smagiel, *Komentarz do art. 5 ustawy – Prawo energetyczne*, [w:] M. Swora, Z. Muras (red.), *Prawo energetyczne*, Warszawa 2010.

¹³ Szerzej: A. Walaszek-Pyziół, *Umowy o świadczenie usług. Umowy nienazwane w działalności energetycznej*, [w:] W.J. Katner (red.), *System Prawa Prywatnego...*, s. 446–449.

¹⁴ Szerzej: M. Czarnecka, *Umowa kompleksowa...*, s. 167–181.

¹⁵ Od początku procesu liberalizacji rynku energii, czyli na przestrzeni ostatnich pięciu lat, zmiany dostawcy dokonało ok. 288 tys. gospodarstw domowych i blisko 123 tys. podmiotów instytucjonalnych. W 2014 r. dynamika zmian w przypadku tych pierwszych wyniosła 112,2%, a przypadku tych drugich – 32,6%. Pobrano z: www.ure.gov.pl. Oczywiście rynek zmiany sprzedawcy na bazie umowy kompleksowej rozwija się powoli, ale coraz częściej zawierane są takie umowy z konsumentami.

Istotnym elementem zawieranych umów sprzedaży energii elektrycznej jest cena stosowana w rozliczeniach z odbiorcami. Analiza ustawy – Prawo energetyczne prowadzi do wniosku, że na rynku energii elektrycznej możliwe są dwa sposoby ustalania ceny. Zgodnie z art. 45 PE przedsiębiorcy energetyczni ustalają taryfy dla energii elektrycznej, stosownie do zakresu wykonywanej działalności, w sposób zapewniający pokrycie kosztów uzasadnionych oraz ochronę interesów odbiorców przed nieuzasadnionym poziomem cen i stawek opłat¹⁶. W tym trybie ustalają ceny wszystkie spółki zajmujące się dystrybucją energii elektrycznej. Zasada ustalania cen w taryfach dotyczy przedsiębiorców energetycznych zobowiązanych do przedkładania Prezesowi URE cen do zatwierdzenia. Zgodnie z art. 49 PE Prezes URE może zwolnić przedsiębiorcę energetycznego z obowiązku przedkładania do zatwierdzenia taryf, gdy uzna, że działa on w warunkach konkurencji. W Polsce niektóre spółki obrotu zwolnione są z obowiązku przedkładania taryf do zatwierdzenia. Ponadto można uznać, iż obecnie ceny obowiązujące w zakresie sprzedaży energii elektrycznej zgodnie z brzmieniem zatwierdzonych przez Prezesa URE taryf dotyczą jedynie tych odbiorców, którzy nie skorzystali z prawa wyboru sprzedawcy. Taryfy zatwierdzane przez Prezesa URE dotyczą jedynie sprzedaży realizowanej przez przedsiębiorstwa obrotu działające jako sprzedawcy z urzędu w odniesieniu do odbiorców grupy taryfowej G (odbiorców energii elektrycznej w gospodarstwach domowych), przyłączonych do sieci lokalnych dystrybutorów. W odniesieniu do pozostałych odbiorców, w tym konsumentów – nawet tych, którzy wybrali tego samego lokalnego przedsiębiorcę energetycznego – przedsiębiorstwa energetyczne obrotu nie podlegają obowiązkowi taryfowemu. Należy podkreślić, że odbiorcy energii elektrycznej w gospodarstwach domowych mogą dokonać wyboru sprzedawcy, którym jest inny przedsiębiorca energetyczny niż wyznaczony dla takich odbiorców sprzedawca z urzędu¹⁷.

Z powyższego wynika, iż odbiorców pobierających energię elektryczną w gospodarstwach domowych można podzielić na dwie kategorie:

- (a) odbiorcy (odbiorcy na terenie całej Polski, w tym na terenie działania lokalnego dystrybutora), którzy dokonali wyboru sprzedawcy (sprzedawcy „z wyboru”), czyli dowolne przedsiębiorstwo energetyczne w Polsce posiadające koncesję na obrót energią elektryczną;
- (b) odbiorcy pobierający energię elektryczną na terenie spółki dystrybucyjnej, dla których dana spółka obrotu jest sprzedawcą z urzędu, albowiem nie skorzystali z prawa wyboru sprzedawcy.

W odniesieniu do pierwszej grupy odbiorców (a) przedsiębiorca energetyczny może stosować ceny i stawki opłat, które nie są zatwierdzane przez Prezesa URE, a ustalone np. w cennikach przyjmowanych jedynie przez organy przedsiębiorstw obrotu lub spółek zajmujących się obrotem energią elektryczną. Wobec tego cena energii elektrycznej ustalona w tych cennikach jest ceną rynkową, a nie ceną taryfową. Natomiast w odniesieniu do drugiej grupy odbiorców

¹⁶ Szczegółowe zasady kształtowania i kalkulacji taryf zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kształtowania i kalkulacji taryf oraz rozliczeń w obrocie energią elektryczną (dalej: rozporządzenie taryfowe), wydanego na podstawie upoważnienia wynikającego z art. 46 PE.

¹⁷ Usługa kompleksowa jest to usługa świadczona na podstawie umowy zawierającej postanowienia umowy sprzedaży i umowy o świadczenie usługi dystrybucji energii (art. 3 pkt 30 PE), natomiast zobowiązaniem do jej zawarcia jest tzw. sprzedawca z urzędu, którego funkcję pełni przedsiębiorstwo energetyczne posiadające koncesję na obrót energią elektryczną, świadczący usługi kompleksowe odbiorcom energii elektrycznej w gospodarstwie domowym, niekorzystającym z prawa wyboru sprzedawcy (art. 3 pkt 29 PE). Zgodnie z art. 5a ust. 1 PE sprzedawca z urzędu jest obowiązany do zapewnienia świadczenia usługi kompleksowej i do zawarcia umowy kompleksowej, na zasadach równoprawnego traktowania, z odbiorcy energii elektrycznej w gospodarstwie domowym, niekorzystającym z prawa wyboru sprzedawcy i przyłączonym do sieci przedsiębiorstwa energetycznego wskazanego w koncesji sprzedawcy z urzędu. W rozważanym stanie faktycznym sprzedawcą z urzędu jest przedsiębiorstwo energetyczne wyłącznie dla odbiorców w gospodarstwach domowych przyłączonych do sieci lokalnego dystrybutora, którzy nie dokonali wyboru sprzedawcy, czyli nie skorzystali z zasady dostępu strony trzeciej do sieci.

(b) przedsiębiorca energetyczny ma obowiązek stosować taryfy zatwierdzone przez Prezesa URE w trybie przepisów prawa energetycznego. Powstaje w tym miejscu pytanie: czy w zakresie usługi kompleksowej w odniesieniu do odbiorców pobierających energię w gospodarstwach domowych, o których mowa w pkt (b) powyżej, przedsiębiorca energetyczny może oprócz zatwierdzonej taryfy stosować cenniki energii elektrycznej dla tych odbiorców. Zgodnie z ustawą – Prawo energetyczne sprzedawca z urzędu ma obowiązek stosować taryfy zatwierdzone przez Prezesa URE w stosunku do odbiorców w gospodarstwach domowych niekorzystających z prawa wyboru sprzedawcy i przyłączonych do sieci przedsiębiorstwa energetycznego wskazanego w koncesji sprzedawcy z urzędu. Takie rozwiązanie ma na celu ochronę odbiorców przed nieuzasadnionymi podwyżkami cen energii elektrycznej. Zatem sprzedawca z urzędu nie może „pogarszać” warunków sprzedaży energii elektrycznej dla takich odbiorców. Ograniczeniem, o którym należy pamiętać w tym przypadku jest to, iż sprzedawca z urzędu jest obowiązany do zapewnienia świadczenia usługi kompleksowej swoim odbiorcom, o których mowa powyżej, na zasadach równoprawnego traktowania. Należy podkreślić, iż musi mieć zastosowanie taryfa. Przedsiębiorca energetyczny może dać odbiorcy wybór i zaproponować mu sprzedaż energii po cenie innej niż wynikająca z taryfy – działając, jako sprzedawca z wyboru. Dokonanie „wyboru” przez odbiorcę musi być przeprowadzone w taki sposób, aby nie było wątpliwości, że odbiorca świadomie wybiera ofertę inną niż umowa z cenami taryfowymi. Zgodnie bowiem z art. 56 ust. 1 pkt 6 PE karze podlega jedynie ten przedsiębiorca energetyczny, który stosuje ceny lub stawki opłat wyższe od zatwierdzonych lub stosuje taryfę niezgodnie z określonymi w niej warunkami. Przepis ten nie będzie miał zastosowania do spółki, która jest zwolniona z obowiązku zatwierdzania taryf¹⁸.

Ponadto należy podkreślić, że zgodnie z ustawą – Prawo energetyczne umowy z odbiorcami – konsumentami mogą być umowami zawartymi na czas określony i nieokreślony. Wynika to z art. 4j ust. 3, zgodnie z którym odbiorca końcowy może wypowiedzieć umowę zawartą na czas nieoznaczony, na podstawie której przedsiębiorstwo energetyczne dostarcza temu odbiorcy paliwa gazowe lub energię, bez ponoszenia kosztów, składając do przedsiębiorstwa energetycznego pisemne oświadczenie. Odbiorca, który wypowiedzi umowę, jest obowiązany pokryć należności za energię oraz świadczone usługi przesyłania lub dystrybucji energii. Art. 4j ust. 3a PE stanowi, że odbiorca końcowy może wypowiedzieć umowę zawartą na czas oznaczony, na podstawie której przedsiębiorstwo energetyczne dostarcza temu odbiorcy paliwa gazowe lub energię, bez ponoszenia kosztów i odszkodowań innych niż wynikające z treści umowy, składając do przedsiębiorstwa energetycznego pisemne oświadczenie. Wskazane powyżej przepisy na mocy art. 24 PE stosuje się wyłącznie do umów zawartych po dniu wejścia w życie ustawy, tj. po 11 września 2013 roku.

¹⁸ Nie można się zgodzić z niektórymi autorami, że sprzedawca z urzędu na terenie swojego działania nie może również sprzedawać energii elektrycznej jako sprzedawca z wyboru. Prawo wyboru zakupu energii elektrycznej od przedsiębiorcy energetycznego działającego również jako sprzedawca z urzędu w oparciu o ofertę rynkową przysługuje każdemu odbiorcy, który będąc przyłączonym do sieci lokalnego operatora składa oświadczenie woli o rozwiązaniu dotychczasowej umowy kompleksowej albo umowy sprzedaży energii elektrycznej i decyduje się na zakup energii elektrycznej albo usługi kompleksowej na warunkach określonych w aktualnej ofercie rynkowej – niezależnie od tego czy energia była dotychczas nabywana od tego, czy od innego przedsiębiorcy energetycznego. Wprowadzenie zakazu sprzedaży sprzedawcom odgrywającym również rolę sprzedawców z urzędu stanowiłoby ograniczenie wolności działalności gospodarczej z naruszeniem art. 22 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a to z uwagi na okoliczność, że ograniczenie takie nie byłoby wprowadzone przepisami ustawy i nie byłoby uzasadnione ważnym interesem publicznym.

III. Automatyczne przedłużanie umów zawieranych z konsumentami na rynku energii elektrycznej

Zgodnie z ustawą – Prawo energetyczne odbiorca – konsument ma prawo zawrzeć umowę na czas nieokreślony. Jednakże na rynku energii elektrycznej jest coraz większa konkurencja, co powoduje, że spółki obrotu próbują stworzyć oferty specjalne dla odbiorców, w tym dla konsumentów. Zasadą jest jednak, że w przypadku, gdy odbiorca skorzysta z owej oferty, wówczas albo umowa, albo tylko cena obowiązują na czas określony. Aktualnie w praktyce występuje kilka możliwości:

- 1) umowa z odbiorcą zawierana jest na czas określony – na czas trwania oferty cenowej – cennika, po tym okresie umowa przekształca się w umowę na czas nieokreślony, przy czym zastosowane ceny to te z ostatniego obowiązującego cennika przed przekształceniem umowy;
- 2) umowa z odbiorcą jest zawierana na czas nieokreślony, a oferta dotycząca ceny obowiązuje na czas określony, wtedy konsument ma zapewnione zasady sprzedaży i świadczenia usługi dystrybucyjnej, zmianie ulegają jedynie ceny; po upływie okresu obowiązywania oferty konsument może wybrać nową ofertę, może odmówić przyjęcia nowej oferty i być rozliczany na zasadach i zgodnie z cenami określonymi w taryfie;
- 3) umowa z odbiorcą jest zawierana na czas określony i po jej zakończeniu konsument jest zobowiązany do zawarcia nowej umowy pod rygorem wstrzymania dostarczania energii elektrycznej bądź rozliczania pobranej energii elektrycznej po cenach wynikających z taryfy dla sprzedaży rezerwowej.

Jeżeli konsument rozwiąże umowę na czas określony bądź umowę na czas trwania oferty cenowej – cennika w trakcie jej trwania, jest zobowiązany do zapłacenia kary – odszkodowania za wcześniejsze rozwiązanie umowy, jeżeli wynika to z postanowień zawartej umowy, co jest zgodne z art. 4j PE. Oczywiście rodzi się pytanie, co dzieje się po zakończeniu trwania umowy (oferty cenowej). W większości przypadków następuje automatyczne przedłużenie umowy. Nie za bardzo można sobie wyobrazić sytuację, w której po zakończeniu umowy ona wygasa i następuje wstrzymanie dostarczania energii elektrycznej. Oczywiście można przyjąć, że zgodnie z art. 5 ust. 2a następowaloby przekształcenie tej umowy w umowę ze sprzedawcą rezerwowym. Takie rozwiązanie wydaje się niedopuszczalne z uwagi na ceny stosowane w przypadku sprzedaży rezerwowej. Jak sama nazwa wskazuje, ze sprzedażą rezerwową mamy do czynienia w przypadku, gdy sprzedawca z wyboru zaprzestał sprzedaży energii elektrycznej¹⁹. Z uwagi na fakt, że zgodnie z przyjętą praktyką i orzecznictwem sprzedaż ta ma charakter awaryjny, przyjęto zasadę, iż stosowane ceny są kilkakrotnie wyższe od cen przyjętych na rynku. Wobec takiej praktyki narażanie konsumenta na „organizacyjną uciążliwość” i martwienie się o dostarczanie energii elektrycznej wydaje się być sprzeczne z prawem, w szczególności z ustawą o prawach konsumenta, a postępowanie takie powodowałoby dezorientację konsumenta przyzwyczajonego do zasady, iż płacenie rachunków powoduje kontynuowanie umowy o dostarczanie energii elektrycznej. Co prawda UOKiK wielokrotnie zajmował stanowisko w sprawie automatycznego przedłużania umowy: RKN.634 „Automatyczne przedłużenie na kolejne 12 miesięcy następuje z dniem zakończenia ważności

¹⁹ Nie można zgodzić się z tezą M. Krzykowskiego, że umowa rezerwowa nie znajduje zastosowania w przypadku zakończenia umowy kompleksowej; szerzej: M. Krzykowski, *Ustawa o prawach konsumenta a odbiorca na rynku energetycznym*, [w:] D. Karczewka, M. Namysłowska, T. Skoczny (red.), *Ustawa o prawach konsumenta*, C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 323.

poprzedniej umowy, pod warunkiem nie złożenia w tym dniu rezygnacji” (usługi internetowe, XVII Amc 23/05); RKN.1728 „Jeżeli Klient powiadomiony o zmianie warunków Umowy: – nie zgłosi pisemnie rezygnacji z imprezy w ciągu 3 dni od zawiadomienia – przyjmuje się, że wyraził zgodę na zmianę warunków; – zrezygnuje z imprezy w ciągu 3 dni od zawiadomienia – otrzymuje zwrot wniesionej wpłaty za imprezę” (turystyka, XVII Amc 327/09); RKN.1822 „Rezygnację Klient winien zgłosić w ciągu trzech dni od daty zawiadomienia przez organizatora o dokonanych zmianach. Brak rezygnacji w tym terminie uważany będzie za przyjęcie nowych warunków” (turystyka, XVII Amc 410/09); RKN.2597 „Nie zgłoszenie przez Posiadacza depozytu pisemnego oświadczenia o odmowie przyjęcia proponowanych zmian (Załącznik nr 5 do Regulaminu) w terminie do 3 tygodni od daty wysłania przez Bank informacji o zmianie postanowień Regulaminu uznane będzie przez Bank za zgodę na przedstawione zmiany” (usługi bankowe, XVII Amc 709/10), uznając, że takie praktyki narażają godny ochrony interes konsumenta. Ponadto zgodnie z orzeczeniami w zakresie telewizji kablowej, nieruchomości oraz usług telekomunikacyjnych UOKiK, a także Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznały automatyczne przedłużanie umowy za klauzule niedozwolone w umowach, w treści określonej poniżej. SOKiK uznał, że niedozwolone są klauzule o następujących treściach „Jeżeli abonent uczestniczył w akcji promocyjnej i nie przedłuży umowy po upływie okresu jej obowiązywania jest zobowiązany do zapłaty kary w wysokości 100 PLN” (XVII AmC 7/03); „Po upływie okresu obowiązywania umowy umowa przedłuża się na czas nieoznaczony, jeżeli strony nie postanowią inaczej” (XVII AmC 67/6); „Umowa zawarta na czas określony zostaje automatycznie przedłużona na okres 24 miesiące, jeśli Abonent niełoży innego oświadczenia woli” (XVII AmC 1251/12); „Umowa zostaje zawarta na kolejny okres 12 miesięcy, jeśli klient jej nie wypowiedzi na 14 dni wcześniej” (XVII AmC 992/12). W dniu 20 grudnia 2013 r. UOKiK wydał decyzję (w sprawie NOM sp. z o.o.) (RKR 52/2013), w której uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów stosowanie wzorców umów z zapisem: „Umowa zawarta na czas określony po upływie okresu jej obowiązywania ulega przedłużeniu na kolejny taki sam czas określony, o ile Abonent niełoży na piśmie przeciwnego oświadczenia woli w terminie najpóźniej 30 dni przed upływem terminu obowiązywania umowy”. Art. 385³ k.c. ust. 18²⁰ stanowi: że umowa zawarta na czas oznaczony ulega przedłużeniu, o ile konsument, dla którego zastrzeżono rażąco krótki termin, niełoży przeciwnego oświadczenia.

Przede wszystkim zgodnie z art. 8 pkt 1 i 3 oraz art. 12 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy o prawach konsumenta wprowadzono obowiązki informacyjne wobec konsumenta. Zgodnie z tymi przepisami – bez względu na sposób zawarcia umowy, a więc także w przypadku jej zawarcia poza lokalem przedsiębiorstwa bądź na odległość – najpóźniej w chwili wyrażenia przez konsumenta woli związania się umową przedsiębiorca ma obowiązek poinformować konsumenta, o ile informacje te nie wynikają już z okoliczności, w sposób jasny i zrozumiały o głównych cechach świadczenia, z uwzględnieniem przedmiotu świadczenia oraz sposobu porozumiewania się z konsumentem oraz o łącznej cenie lub wynagrodzeniu za świadczenie wraz z podatkami, a gdy charakter przedmiotu świadczenia nie pozwala, rozsądnie oceniając, na wcześniejsze obliczenie ich wysokości – sposobie, w jaki będą one obliczane, a także opłatach za dostarczenie, usługi pocztowe oraz jakichkolwiek innych kosztach, a gdy nie można ustalić wysokości tych opłat – o obowiązku ich

²⁰ Szerzej: K. Zagrobelny, *Komentarz do art. 385¹ kodeksu cywilnego*, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2014. Pobrano z: www.legalis.pl.

uiszczenia; w razie zawarcia umowy na czas nieoznaczony lub umowy obejmującej prenumeratę przedsiębiorca ma obowiązek podania łącznej ceny lub wynagrodzenia obejmującego wszystkie płatności za okres rozliczeniowy, a także wszystkich kosztów, które konsument jest zobowiązany ponieść. Przepisy te stanowią transpozycję przepisów dyrektywy 2011/83/UE²¹, wprowadzających wymogi informacyjne dla przedsiębiorców w umowach zawieranych z konsumentami. Wymóg jasności (jednoznaczności) interpretować należy jako konieczność posługiwania się przez przedsiębiorcę pojęciami jednoznacznymi, a więc niebudzącymi wątpliwości co do znaczenia. Z pojęć tych wynikać ma tylko jedna interpretacja, co oznacza niedopuszczalność posługiwania się językiem wieloznacznym²². Z kolei wymóg zrozumiałości udzielonych informacji oznacza łatwość przyswojenia (zrozumienia) informacji. Stanowi to wymóg posługiwania się pojęciami zrozumiałymi dla przeciętnego konsumenta. Jako wzorzec przeciętnego konsumenta, przez pryzmat którego oceniać należy zrozumiałość udzielonych informacji, przyjęć należy wzorzec konsumenta świadomego, wyedukowanego i krytycznego, aczkolwiek z uwzględnieniem polskich realiów, a więc konsumenta słabo czy też przeciętnie zorientowanego w mechanizmach rynkowych na rynku energii elektrycznej. Tym bardziej oznacza to, że nie można przyjąć, iż umowa zawierana na czas określony wygasa po okresie jej obowiązywania albo po okresie obowiązywania cennika. Niewątpliwie na przedsiębiorcy spoczywa obowiązek podania konsumentowi łącznej ceny za sprzedawany produkt lub wynagrodzenia za świadczoną usługę. Podana cena lub wynagrodzenie winny uwzględniać podatki (np. VAT). W sytuacji, gdy w chwili złożenia propozycji zawarcia umowy przedsiębiorca nie jest w stanie określić ceny lub wynagrodzenia ze względu na charakter świadczenia (np. nie sposób określić czasu, jaki przedsiębiorca będzie musiał poświęcić na realizację usługi), winien on określić sposób, w jaki będą one określone²³. Oznaczać to może np. określenie stawki godzinowej wynagrodzenia przedsiębiorcy. W sytuacji zawarcia umowy na czas nieoznaczony, a więc w szczególności w przypadku zobowiązań bezterminowych o charakterze ciągłym, na przedsiębiorcy ciąży obowiązek podania konsumentowi łącznej kwoty, jaką będzie on zobowiązany uiszczać na rzecz przedsiębiorcy w ustalonych pomiędzy stronami okresach rozliczeniowych. Kwota ta winna uwzględniać wszelkie płatności, które konsument winien uiszczać na rzecz przedsiębiorcy. Oznacza to zdaniem autorki, że w przypadku rozliczania konsumentów w ramach taryfy zatwierdzonej przez Prezesa URE, informowanie o podwyższeniu ceny będzie się odbywać na zasadach wynikających z art. 5 ust. 6 PE, na mocy którego sprzedawca jest zobowiązany poinformować o podwyżce cen określonych w zatwierdzonych taryfach w ciągu jednego okresu rozliczeniowego. Oczywiście nie dotyczy to obniżenia cen za energię elektryczną oraz przypadków, gdy taryfa bądź cennik nie podlegają zatwierdzeniu przez Prezesa URE.

Zmiana cen na rynku energii elektrycznej jest cykliczna. Przyjmuje się, że ceny te powinny ulegać zmianie nie częściej niż raz do roku. Oznacza to, że w przypadku gdy konsument zawiera umowę na czas określony bądź cena obowiązuje na z góry określony czas, najczęściej znajdzie zastosowanie zasada automatycznego przedłużania umowy. Zgodnie z art. 8 pkt 7 i art. 12 ust. 1

²¹ Szerzej: WYTYCZNE DG DS. SPRAWIEDLIWOŚCI dotyczące dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniającej dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady. Pobrano z: www.europa.eu. M. Namysłowska, *Ustawa o prawach konsumenta w świetle dyrektywy 2011/83/UE*, [w:] D. Karczewka, M. Namysłowska, T. Skoczny (red.), *Ustawa o prawach konsumenta...*, s. 320.

²² Tak odnośnie do wzorców umownych: M. Bednarek [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 5, 2006, s. 607 i cyt. tam literatura.

²³ B. Kaczmarek-Templin, P. Stec, D. Szostek (red.), *Ustawa o prawach konsumenta. Kodeks cywilny (wyciąg). Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2014. Pobrano z: www.legalis.pl.

pkt 16 ustawy o prawach konsumenta należy poinformować konsumenta, jeżeli umowa ma ulegać automatycznemu przedłużeniu. Ustawodawca dopuszcza zatem możliwość automatycznego przedłużania umowy. Jednakże zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy o prawach konsumenta najpóźniej w chwili wyrażenia przez konsumenta woli związania się umową przedsiębiorca ma obowiązek uzyskać wyraźną zgodę konsumenta na każdą dodatkową płatność wykraczającą poza uzgodnione wynagrodzenie za główne obowiązki umowne przedsiębiorcy. Przepis ten nakłada na przedsiębiorcę obowiązek uzyskania wyraźnej zgody konsumenta na każdą dodatkową płatność, przy czym obowiązek ten musi być wypełniony najpóźniej w chwili wyrażenia przez konsumenta woli związania się umową. Zgoda konsumenta nie może być wywnioskowana przez zastosowanie domyślnych opcji, które konsument musi odrzucić w celu uniknięcia dodatkowej płatności²⁴. Sankcją za naruszenie obowiązku nałożonego na przedsiębiorcę w komentowanym przepisie jest przyznanie konsumentowi prawa do zwrotu uiszczonych płatności dodatkowej. Przepis art. 10 ustawy o prawach konsumenta stanowi nowość normatywną²⁵. *Ratio legis* tego przepisu jest zapewnienie konsumentowi niezbędnej ochrony poprzez zwiększenie przejrzystości zawieranych przez konsumenta umów, w odniesieniu do dokonywanych przez niego płatności. Według uzasadnienia projektu ustawy o prawach konsumenta, art. 10 ust. 1 ustawy o prawach konsumenta jest jednym z przepisów (obok art. 11 ustawy o prawach konsumenta i art. 383¹ k.c., wprowadzonego na mocy art. 44 pkt 2 ustawy o prawach konsumenta²⁶, dotyczących sposobu prowadzenia działalności przez przedsiębiorcę, które mogłyby wiązać się z wygenerowaniem nieuzasadnionych kosztów dla konsumenta²⁷). Przepis ten stanowi transpozycję art. 22 dyrektywy 2011/83/UE. Według art. 22 *in principio* dyrektywy 2011/83/UE zanim konsument zostanie związany umową lub ofertą, przedsiębiorca powinien uzyskać wyraźną zgodę konsumenta na każdą dodatkową płatność należną oprócz uzgodnionego wynagrodzenia za główne obowiązki umowne przedsiębiorcy. Przepis ten ma zastosowanie do wszystkich umów konsumenckich, zarówno tych zawieranych w sytuacjach typowych, w lokalu przedsiębiorstwa, jak i tych zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa i na odległość (art. 25 ustawy o prawach konsumenta). Artykuł 17 ust. 2 dyrektywy 2011/83/UE precyzuje, że art. 22 dyrektywy 2011/83/UE stosuje się do umów sprzedaży i umów o świadczenie usług oraz do umów, których przedmiotem jest dostarczanie wody, gazu, energii elektrycznej, dostarczanie centralnego ogrzewania lub dostarczanie treści cyfrowych. Zgoda konsumenta na każdą dodatkową płatność musi być wyraźna. Ustawa zapewnia w ten sposób konsumentowi możliwość podjęcia decyzji co do opcji wiążących się z dodatkowymi płatnościami w sposób świadomy i dobrowolny. Oświadczenie konsumenta podlega w pozostałym zakresie ogólnym regułom dotyczącym oświadczeń woli, w tym przepisom o wadach oświadczeń woli. Jest skuteczne z chwilą, gdy doszło do adresata w taki sposób, że mógł się zapoznać się z jego treścią (art. 61 § 1 zd. 1 k.c.) i może być odwołane tylko, jeśli oświadczenie o odwołaniu oświadczenia doszło do adresata nie później niż samo oświadczenie (art. 61 § 1 zd. 2 k.c.). Zgodnie z treścią art. 10 ust. 1 ustawy o prawach konsumenta obowiązek uzyskania zgody konsumenta na dodatkowe płatności ma być wypełniony najpóźniej w chwili wyrażenia przez konsumenta woli związania się umową.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Opinia do projektu ustawy o prawach konsumenta wyrażona przez ministra właściwego do spraw członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej ([http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/BCA790EE12B874EDC1257CD0005775BF/\\$File/2336-001.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/BCA790EE12B874EDC1257CD0005775BF/$File/2336-001.pdf)).

²⁷ Druk sejmowy Nr 2076, Sejm VII kadencji, s. 20, 21.

W pierwotnej wersji projekt ustawy o prawach konsumenta wskazywał, że zgoda konsumenta na dodatkowe płatności miała być wyrażona przez konsumenta najpóźniej w chwili złożenia propozycji zawarcia umowy²⁸. Artykuł 10 ust. 2 ustawy o prawach konsumenta przewiduje sankcję za naruszenie przez przedsiębiorcę obowiązku uzyskania wyraźnej zgody konsumenta na dodatkowe płatności. W takim przypadku konsument ma prawo do zwrotu uiszczonych dodatkowych płatności. Roszczenie konsumenta o zwrot uiszczonych dodatkowych płatności jest roszczeniem majątkowym, podlega przedawnieniu na zasadach ogólnych (art. 118 k.c.). Ponadto należy przytoczyć brzmienie art. 22 ustawy o prawach konsumenta, który stanowi, że informacje wynikające z art. 12 ust. 1, w tym informacja dotycząca ceny, stanowią integralną część umowy zawieranej na odległość albo poza lokalem przedsiębiorstwa i mogą być zmienione jedynie za wyraźnym porozumieniem stron. Ustawodawca powielił przepis art. 6 ust. 5 dyrektywy 2011/83/UE, który stanowi, że informacje, o których mowa w ust. 1 tego przepisu, tworzą integralną część umowy zawieranej na odległość lub umowy zawieranej poza lokalem przedsiębiorstwa i nie mogą być zmieniane, chyba że umawiające się strony wyraźnie postanowią inaczej. Z przepisu wynika, że treść informacji może być zmieniona następczo, to jest już na etapie kontraktowania. Obowiązki informacyjne, o których mowa w art. 12 ust. 1 ustawy o prawach konsumenta, w stadium przedkontraktowym nie mogą być zmieniane, gdyż przepis ma charakter *ius cogens*²⁹.

Regulacje te powodują niezwykle trudną sytuację prawną na rynku energii elektrycznej. Nie można w ocenie autorki przyjąć założenia, że automatyczne przedłużenie umów zawieranych z konsumentami – czyli odbiorcami pobierającymi energię elektryczną w gospodarstwach domowych – jest zabronione. Tezę tę można poprzeć orzeczeniami sądów. W szczególności Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 10 maja 2013 r.³⁰ stwierdził, że „...można ukształtować właściwy czas trwania tu mowy, aby nie doszło do naruszenia w sposób rażący interesów konsumenta i aby jednocześnie jego prawa i obowiązki nie zostały ukształtowane w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, bo tylko w razie spełnienia tych dwóch przesłanek łącznie można uznać postanowienia wzorca za niedozwolone na podstawie art. 385 (1) § 1 k.c. Przyjmuje się, że istotą dobrego obyczaju jest szeroko rozumiany szacunek do drugiego człowieka, a z dobrymi obyczajami sprzeczne jest takie postępowanie, którego celem jest zdezorientowanie konsumenta, wykorzystanie jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowanie stosunku prawnego z naruszeniem zasady równości stron. Z kolei naruszenie interesów konsumenta, aby było istotne z punktu widzenia badanej przesłanki abuzywności, powinno być rażące, czyli doniosłe i znaczące. «Interesy» konsumenta rozumiane są tutaj dość szeroko. Poza niekorzystnym ukształtowaniem sytuacji ekonomicznej konsumenta, badając tę przesłankę należałoby również uwzględnić także niewygodę organizacyjną, stratę czasu jak również nierzetelne traktowanie oraz nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu zasada przedłużania umowy wyrażona w kwestionowanym postanowieniu nie ma charakteru niedozwolonego. ...”. Bezspornym pozostaje fakt, że nie można wyobrazić sobie zaprzestania dostarczania energii elektrycznej po zakończeniu umowy bądź po zakończeniu obowiązywania ceny (cennika). Oczywiście można przyjąć taką interpretację, że po zakończeniu obowiązywania

²⁸ Ibidem.

²⁹ Szerzej: K. Zagrobelny, *Komentarz do art. 385¹ kodeksu cywilnego...*

³⁰ Wyr. SA w Warszawie z dnia 10 maja 2013 r., syg. akt VI ACa 1431/12; podobnie wyr. SA w Warszawie z dnia 13 października 2011 r. syg. akt VI ACa 480/11; wyr. SA w Warszawie z dnia 14 lipca 2011 r., syg. akt VI ACa 74/11. Pobrano z: www.ms.gov.pl.

umowy bądź ceny odbiorca w gospodarstwie domowym – konsument będzie kontynuował umowę i będzie się ona przekształcała w umowę zawieraną na czas nieokreślony z cenami określonymi w taryfach dla energii elektrycznej zatwierdzanymi przez Prezesa URE. Jednak taka interpretacja nie rozwiązuje trudnej sytuacji konsumenta, albowiem istnieją w Polsce spółki, które zwolnione zostały przez Prezesa URE z obowiązku przedkładania taryf do zatwierdzenia. Oznacza to, że w tym przypadku obowiązywałaby cena przyjmowana jednostronnie przez organy przedsiębiorcy energetycznego. Na rynku energii elektrycznej nie można sobie wyobrazić, że cena ta nie ulegałaby zmianie. Tak więc w przypadku zmiany ceny sytuacja byłaby po raz kolejny trudna, bo konsument winien przedłużyć umowę, wyrażając zgodę, a w przypadku niewyrażenia zgody przez konsumenta następowałoby rozwiązanie umowy o dostarczanie energii elektrycznej. Wydaje się, że w takim przypadku rozsądnym rozwiązaniem chroniącym interesy konsumenta jest dokonanie przez przedsiębiorcę energetycznego automatycznego przedłużenia umowy, jednak z obowiązkowym poinformowaniem go o zmianie tylko ceny i przysługujących mu prawach, gdyby nie chciał skorzystać z prawa do kontynuowania umowy na kolejny czas określony.

Takie rozwiązanie jest zgodne z art. 5 ust. 5 PE, według którego „projekty umów oraz projekty wprowadzenia zmian w zawartych umowach, z wyjątkiem zmian cen lub stawek opłat w zatwierdzonych taryfach, powinny być niezwłocznie przesłane odbiorcy; jeżeli w zawartych umowach mają być wprowadzone zmiany, wraz z projektem zmienianej umowy należy przesłać pisemną informację o prawie do wypowiedzenia umowy”. Przepis ten stanowi *lex specialis* w stosunku do przepisów ustawy o prawach konsumenta. Ustawodawca wyraźnie wyklucza procedurę wynikającą z tego przepisu w przypadku zmiany ceny, ale tylko i wyłącznie w taryfach zatwierdzanych przez przedsiębiorcę energetycznego. Rozwiązanie polegające na automatycznym przedłużaniu umów z konsumentami z uprawnieniem do wypowiedzenia takiej umowy, w przypadku gdy konsument nie chce skorzystać z nowej oferty złożonej przez przedsiębiorcę energetycznego jest zgodne z prawem i właściwe dla konsumenta. Oceniając wzajemne relacje obu regulacji, należy zauważyć, iż zakres przedmiotowy PE określony w art. 1 odnosi się w znacznej części do zagadnień rynku energetycznego niezwiązanych z relacjami konsument – przedsiębiorca. Niezależnie od tego przedmiotem prawa energetycznego są również prawa i obowiązki przedsiębiorców oraz odbiorców, w tym również prawa i obowiązki wynikające z umów o dostarczanie energii elektrycznej. Zgodnie z definicją odbiorcy zawartą w art. 3 pkt 13 PE, która obejmuje swoim zakresem także konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c., należy przyjąć, iż przepisy ustawy – Prawo energetyczne regulują również prawa i obowiązki oraz ochronę konsumentów i odpowiadające tym uprawnieniom obowiązki przedsiębiorcy. Wobec braku istnienia norm kolizyjnych pomiędzy obiema ustawami, które pozwalałyby na derogowanie uprawnień przysługujących na podstawie PE lub ustawy o prawach konsumenta, należy stwierdzić, że Prezes URE oraz Prezes UOKiK będą stosowali regulację w zakresie przysługujących im prawnie kompetencji. Podstawowym zagadnieniem jest kwestia zakresu podmiotowego obu ustaw. Zakres podmiotowy ustawy o prawach konsumenta obejmuje wyłącznie konsumentów. W przypadku zawierania umów z odbiorcami niebędącymi konsumentami zastosowanie znajdą wyłącznie przepisy PE. Natomiast w przypadku zawierania umów przez przedsiębiorców energetycznych z konsumentami przepisy ustaw PE i ustawy o prawach konsumenta należy stosować tak, aby nie naruszyć przepisów obu

ustaw. Ustosunkowując się do powyższych zagadnień, należy zauważyć, iż norma wynikająca z art. 51 ustawy o prawach konsumenta w dostatecznie precyzyjny sposób określa czasowy zakres obowiązywania modyfikowanych przepisów. Zgodnie z tym przepisem do umów zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy o prawach konsumenta stosuje się przepisy dotychczasowe. Momentem istotnym z punktu widzenia normy wynikającej z powyższego przepisu jest moment zawarcia umowy, a zatem moment złożenia zgodnych oświadczeń woli określony w umowie lub w normach wynikających z przepisów kodeksu cywilnego (art. 66 i n. k.c.). Dotychczasowe regulacje będą miały zastosowanie do umów, których moment zawarcia określony, jak w zdaniu poprzednim, nastąpił przed dniem wejścia w życie ustawy o prawach konsumenta. Interpretowana norma intertemporalna nie różnicuje sytuacji umów, których przedmiotem jest świadczenie ciągłe. Konkludując – do umów o sprzedaż energii elektrycznej bądź umów kompleksowych realizowanych przez przedsiębiorców energetycznych po 25 grudnia 2014 r., będą miały zastosowanie różne regulacje prawne, w zależności od momentu zawarcia tych umów w stosunku do wejścia w życie ustawy o prawach konsumenta. Odnosząc się do kwestii uprawnień przysługujących odbiorcom w przypadku dokonania zmian warunków umów, należy podkreślić, iż w przypadku zmiany warunków umowy w trakcie jej trwania zastosowanie znajdzie art. 5 ust. 5 PE, zgodnie z którym na przedsiębiorcy energetycznym zmieniającym warunki świadczenia ciąży obowiązek poinformowania odbiorców, w tym konsumentów, o wprowadzanych zmianach. Jednocześnie zgodnie z art. 5 ust. 5 PE odbiorcy przysługuje uprawnienie do wypowiedzenia umowy w przypadku braku akceptacji zmian.

IV. Podsumowanie

Ustawodawca przyjmuje, że osoba fizyczna, nieprowadząca działalności gospodarczej, jest nieprofesjonalnym uczestnikiem obrotu, a tym samym słabszą stroną stosunku i zasługuje na szczególną ochronę.

Proces standaryzacji i masowego posługiwania się wszelkiego rodzaju wzorcami, jak i coraz częstsze zjawisko zawierania umów na odległość, winny być postrzegane jako zjawiska pozytywne. Warunkiem jednak koniecznym jest przestrzeganie przez przedsiębiorstwa energetyczne wszystkich nałożonych zarówno przez przepisy kodeksu cywilnego, ustawy – Prawo energetyczne, jak i przepisy ustaw szczególnych obowiązków związanych z procesem zawierania umów z konsumentami³¹. Konieczne jednak jest, z uwagi na ochronę interesów konsumenta, przyjąć do stosowania zasadę automatycznego przedłużania umów. Nie można przyjąć rozwiązania stosowanego na innych rynkach, np. na rynku usług telekomunikacyjnych, gdzie umowa z konsumentem nie musi być automatycznie przedłużana i po okresie jej obowiązywania wygaśnie. Nie można również wprowadzić rozwiązania polegającego na wprowadzaniu „promocji” od ceny, polegających na mechanizmie automatycznej kontynuacji umowy na czas nieokreślony po cenach dużo wyższych od rynkowych i od promocyjnych. Należy zaznaczyć, że ceny przedsiębiorców energetycznych – zarówno zobowiązanych do zatwierdzania taryf, jak i zwolnionych z tego obowiązku – muszą mieć na celu odzwierciedlenie sytuacji rynkowej i nie mogą być nadmierne wygórowane w stosunku do cen obowiązujących w przypadku umów zawieranych na czas

³¹ J. Krukowska-Korombel, *Formy i sposoby zawierania umów z konsumentami na rynku energii elektrycznej*, [w:] M. Czarnecka (red.), *Konsument na rynku energii elektrycznej*, C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 89, 90.

określony. Stanowisko zaprezentowane przez autorkę zakłada, że konsument nabywający jest „słabszą” stroną stosunku prawnego. Należy więc przedłożyć interes konsumenta ponad zasadę dążenia do zachowania równości stron. Nie można przyjąć takiej interpretacji przepisów, według której konsument musiałby pilnować swoich interesów, a więc jeżeli umowa o dostarczanie energii wygaśnie, wówczas kontynuacja dostarczania energii będzie się odbywać po cenach sprzedawcy rezerwowego, czyli kilkakrotnie wyższych. Wydaje się, że ten model mógłby zostać wprowadzony dopiero w chwili, gdy rynek energetyczny dostatecznie się ukształtuje i będzie powszechną praktyką korzystanie z energii elektrycznej po niższych, bardziej korzystnych cenach, jak np. na rynku usług telekomunikacyjnych.